

WSPÓLPRACA WSZYSTKIM SIĘ OPŁACA CYKL ZAJĘĆ PSYCHOEDUKACYJNYCH

Odbiorcy: uczniowie klas IV-VI szkoły podstawowej.

Czas: trzy lekcje.

Cel programu: dostrzeżenie wartości współpracy z innymi i korzyści z niej płynących, poprawienie umiejętności współdziałania w zespole klasowym.

Bibliografia:

Baum Heike (2003), *Małe dzieci – duże uczucia*, Wydawnictwo Jedność, Kielce.

Jak żyć z ludźmi (2002), Agencja Informacji Użytkowej, Warszawa.

I. LEPIEJ RAZEM CZY W POJEDYNKĘ?

Cele

Uczeń:

- wie, na czym polega współpraca i rywalizacja
- potrafi wymienić wady i zalety pracy indywidualnej i zespołowej
- rozumie, na czym polega dostosowanie się do innych podczas pracy w grupie
- zauważa, że współdziałanie z innymi ułatwia rozwiązanie trudnych problemów
- wie, że podział zadań oraz wpieranie innych ułatwia przebieg współpracy.

Metody i formy pracy: pantomima, praca w grupach, pogadanka, zabawy aktywizujące.

Środki dydaktyczne: instrukcja do pantomimy, dwa kartony, kartki, długopisy, różne przedmioty (np. balon, piłka do ping ponga, piórko, moneta).

Przebieg zajęć

1. Wprowadzenie – pantomima.

Nauczyciel wybiera dwa dwuosobowe zespoły, które wezmą udział w pantomimie. Jedna scenka będzie dotyczyła rywalizacji, a druga współpracy. Proponuję by odgrywaniu pantomimy towarzyszył podkład muzyczny – na temat rywalizacji ostra rockowa melodia, np. „Master of Puppets” Metalliki, a na temat współpracy – „Przyjaciele po to są” Bogusława Meca lub „Hej, przyjaciele” Lecha Makowieckiego lub „We are the Champions” zespołu Queen.

Każdy zespół otrzymuje instrukcję (załącznik)¹. Pozostali uczniowie mają odgadnąć, co jest tematem pantomimy, a zarazem tematem zajęć.

Następnie toczy się pogadanka na temat obejrzanych scenek.

Pytania do pogadanki:

- a) Po czym rozpoznaliście temat scenki, na podstawie których elementów?
- b) Jaka atmosfera panowała w każdej scenie?
- c) Co wam się podobało, a co nie?
- d) Czy spotkaliście się w życiu z sytuacjami, w których pojawiła się rywalizacja lub

¹ Jeżeli wybrane osoby są śmiałe, kreatywne i mamy pewność, że sobie poradzą z zadaniem bez dokładnej instrukcji, można ją pominąć. Wtedy uczniowie sami wymyślają przebieg pantomimy, ale konsultują ją z nauczycielem. Ważne, by scena pantomimiczna nie była za trudna do nazwania przez widzów.

współpraca między ludźmi?

2. Ćwiczenie „Piszemy wiersz”.

Uczniowie mają za zadanie napisać wiersz o szkole w wyznaczonym czasie, np. 5 minut. Trzy osoby pracują indywidualnie, natomiast pozostali w czterech równolicznych grupach.

Innym wariantem zadania jest stworzenie planu lotu na Marsa i zamieszkania na nim.

Następnie uczniowie prezentują rezultaty swojej pracy.

Kolejnym etapem tego ćwiczenia jest rozmowa na temat wad oraz zalet pracy w pojedynkę i w zespole (co jest łatwiejsze, a co trudniejsze, gdy pracuje się w zespole i samemu). Pomocne będzie narysowanie tabeli, stopniowe wypisywanie plusów i minusów pracy w grupie i pracy indywidualnej. Tabelkę warto umieścić w widocznym miejscu na sali. Należy uświadomić uczniom, że jedne zadania, np. takie, w których szuka się najlepszego rozwiązania albo które jest złożone, lepiej realizować zespołowo, inne zaś lepiej wykonywać indywidualnie, np. pisać jakiś tekst.

Przykładowa tabela

Praca w zespole		Praca w pojedynkę	
wady/trudności	zalety	wady/trudności	zalety
<ul style="list-style-type: none"> ▪ trudności w słuchaniu siebie nawzajem ▪ każdy ma inne zdanie i trzeba iść na kompromis ▪ czasami trzeba zrezygnować ze swojego pomysłu na rzecz innego ▪ istnieje niebezpieczeństwo chaosu, bałaganu ▪ może wyłonić się osoba dominująca, która narzuca innym swoje racje lub nie dopuszcza innych do głosu ▪ niektórym sprawia trudność myślenie o innych, a nie tylko o sobie ▪ zdarza się, że bycie miłym, uprzejmym sprawia kłopot 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ więcej pomysłów ▪ możliwość wymiany myśli, poglądów, przedyskutowania swoich pomysłów ▪ okazja do dowiedzenia się czegoś nowego od innych ▪ czasem efekt pracy jest szybszy ▪ spojrzenie na problem z różnych stron/ punktów widzenia ▪ przyjemność z bycia z innymi ▪ okazja do zaprzyjaźnienia się ▪ motywowanie się nawzajem do pracy ▪ można podzielić się zadaniem, być odpowiedzialnym za wykonanie jego części, „wyspcjalizować się” 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niekiedy potrzeba więcej czasu, aby dojść do rozwiązania problemu lub wykonania jakiegoś zadania ▪ niekiedy brakuje nowych pomysłów, spojrzenia „świeżym okiem” ▪ praca zajmuje więcej czasu ▪ jeśli wystąpi jakiś problem w zadaniu, to trzeba poradzić sobie samemu ▪ odpowiada się za całość pracy, nie tylko za poszczególne jej części ▪ nie ma nikogo, kto by motywował do działania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nie trzeba podporządkowywać się innym ▪ można realizować tylko swoje pomysły

3. Ćwiczenie „podaj dalej”.

Uczniowie siedzą w kole. Prowadzący podaje uczniom różne przedmioty, za każdym

razem w inny sposób. Na przykład dmuchaną piłkę stopami bez użycia rąk, piłeczkę do ping-ponga, trzymając ją jedynie na czubku palca wskazującego, kawałek waty – dmuchając. Innym razem rzuca kłębek wełny albo podaje piórko za pomocą małego palca u ręki. Może również przekazać monetę, korzystając z zewnętrznej części dłoni lub przesuwając stopą długopis, podać go dalej. Po tej zabawie uczniowie zastanawiają się nad pytaniem: „Co ułatwiało wykonanie tego ćwiczenia?” (lub „Co pomagało dobrze wykonać to zadanie?”, „Co było potrzebne, aby wykonać to ćwiczenie?”). Prawdopodobnie uczniowie będą odpowiadać szczegółowo, np. pochylenie się w stronę kolegi, zbliżenie się do drugiej osoby, skupienie.

Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów: *W tym ćwiczeniu ważne było dostosowanie się do drugiej osoby. Nie zawsze było to łatwe, bo trzeba było się nagimnastykować, by dopasować się odpowiednio do pozycji ciała kolegi lub koleżanki. Gdy współpracujemy ze sobą, np. na zajęciach w szkole, również ważne jest, aby uwzględniać potrzeby innych, a także zbliżyć się do nich poprzez poznanie i życzliwe nastawienie. To ćwiczenie nie powiodłoby się, gdyby każdy z nas był zajęty tylko sobą i nie myślał o innych. Podobnie jest w innych sytuacjach – dobra współpraca w zespole wymaga myślenia o innych i dostosowania się do nich*”.

4. Ćwiczenie „Tratwa” lub „Wygodne krzesła”.

Nauczyciel przygotowuje trzy duże kartony, które potem staną się tratwami. Powinny być one na tyle duże, by każdy z nich mógł pomieścić załogę od ośmiu do dziesięciu osób. Tratwy nie powinny być jednak za obszerne – zmieszczenie się na nich musi sprawiać pewną trudność. Najlepiej wykorzystać sztywny, gruby karton, który nie ulegnie zniszczeniu przed zakończeniem ćwiczenia. Zespoły stoją naprzeciwko siebie, każdy otacza kołem tratwę². Na komendę nauczyciela „Na tratwę!” pierwszy zespół ustawia się na symbolicznej tratwie. Ma na to trzy minuty, a potem sygnalizuje gotowość okrzykiem np. „Hip hip hurra!”, „Tak, kapitanie!” lub „Do góry wiosła!”. Potem grupa ma utrzymać się na tratwie przez co najmniej 30 sekund. To samo wykonują kolejno pozostałe załogi.

Po tym emocjonującym ćwiczeniu nauczyciel analizuje z uczniami jego przebieg: „Co ułatwiło wykonanie tego ćwiczenia? Co zapewniło dobrą współpracę w zespołach? W jaki sposób najlepiej współpracować przy rozwiązywaniu problemów?”.

Wnioski z zadania: *Wejście na tratwę i utrzymanie się na niej wymagało od was – podobnie jak w poprzednim ćwiczeniu – bycia blisko innych członków załogi. Poza tym, konieczne było wzajemne wspieranie siebie poprzez podanie ręki, uchwycenie czy też przytrzymanie. Każdy członek załogi był potrzebny podczas współpracy na trawie, pełnił jakąś istotną rolę w utrzymaniu pozostałych osób. Nie było osoby niepotrzebnej czy też zbędnej. Podobnie jak w prawdziwej załodze, której członkowie mają swoje role, np. kucharza, majtkę, kapitana – uczniowie w waszej klasie muszą trzymać się razem, współdziałać i pełnić różne zadania. Jak widzieliście, to właśnie dzięki współdziałaniu udało wam się wykonać takie trudne ćwiczenie. Jestem przekonany, że gdy będziecie tak współpracować ze sobą, to stawicie wspólnie czoła innym trudnym problemom*”.

Zamiast tego ćwiczenia można przeprowadzić inne, którego sens jest taki sam. Gra „Wygodne krzesła” polega na tym, że dzieci stoją razem, jedno za drugim w ciasnym kole. Na znak nauczyciela siadają na kolanach osoby stojącej za nimi. Jednocześnie

2 Najlepiej, aby to zadanie było wykonywane przez kolejne zespoły, a nie jednocześnie. Dzięki temu prowadzący uniknie chaosu na zajęciach. Jeśli nauczycielowi zależy na czasie, wówczas zespoły mogą wykonywać zadanie równocześnie. Można ustalić z uczniami, że gdy zespół będzie już gotowy to daje znak okrzykiem „Gotowi!” albo np. „Do góry wiosła!”

starają się utrzymać równowagę, aby krąg pozostał w całości. Ćwiczenie to uda się, jeżeli uczniowie będą się mocno wspierali. Warto ich o tym wcześniej uprzedzić.

Załącznik

Instrukcje do scenek pantomimicznych

HASŁO: RYWALIZACJA. Jesteście właśnie na wyścigu motokrosów. Zbliża się koniec zawodów. Oboje/obaj/obie znaleźliście się w czołówce uczestników. Zbliżacie się do mety. Każdy z was chce wygrać ten wyścig i prześcignąć przeciwnika. Zrobicie wszystko, aby móc być pierwszym na mecie... (np. będziecie próbowali zepchnąć przeciwnika z toru, maksymalnie przyśpieszyć, odwrócić jego uwagę, oszukać, pokazując inny przebieg trasy)

HASŁO: WSPÓLPRACA. Wybraliście się na wędrowkę w góry. Przed wami długa droga, a już jesteście zmęczeni. Idziecie i idziecie, pot spływa wam z czoł, a nogi są omdlałe. Mimo zmęczenia, idziecie razem, pomagając sobie nawzajem. Gdy podczas drogi natrafiliście na wysoką skałę, jeden z was podaje partnerowi rękę i pomaga mu się wspiąć. Gdy dopadł was głód, dzielicie się z towarzyszem kanapką. Do scenki możecie użyć krzesel (np. po to by odegrać moment wspinania na skałę).

II. O DOBREJ WSPÓLPRACY CIĄG DALSZY

Cele

Uczeń:

- rozumie, że sukcesy można odnosić, myśląc nie tylko o własnych korzyściach
- wie, że warunkiem dobrej współpracy jest wzajemne zaufanie
- pamięta, że podział zadań zwiększa efektywność pracy w zespole
- rozumie, że każda osoba z zespołu powinna być włączona w wykonywanie zadań
- przewiduje, jakie są konsekwencje postawy nastawionej wyłącznie na osobiste zdobywanie sukcesów.

Metody i formy pracy: rysunek, praca w grupach, praca w parach, pogadanka, zabawy aktywizujące.

Środki dydaktyczne: tabelka/tabelki z zasadami punktowania w grze, flamastry w dwóch kolorach, kartki papieru A3, flamastry.

Przebieg zajęć

1. Ćwiczenie „Jeśli wygrasz ty, to wygram i ja”.

Prowadzący zajęcia dzieli uczniów na pary. Każdy uczeń otrzymuje dwa długopisy lub flamastry w dwóch kolorach, np. fioletowy i zielony. Posłużą one do rozgrywki między tymi osobami. Następnie nauczyciel wyjaśnia klasie zasady gry: *Znacie na pewno grę „Kamień, papier i nożyce”. Ta zabawa jest do niej podobna. Chowacie flamastry za plecami i po odliczeniu „Trzy, dwa, jeden, zero” jednocześnie pokazujecie sobie jeden z dwóch długopisów. Jeśli pokażecie fioletowy flamaster, a wasz kolega zielony to jeden punkt jest dla was. Gdy odsłonicie zielony długopis, a wasz kolega fioletowy – wtedy on*

wygrywa. Gdy pokażecie fioletowy i wasz parter również fioletowy mazak – wówczas macie 0:0. Ostatnia opcja polega na tym, że gdy pokażecie zielony flamaster i wasz kolega również, wtedy oboje macie 1:1. Grajcie tak, aby wygrać.”. Dla ułatwienia można wydrukować uczniom tabelkę i rozdać każdej parze lub wywiesić jedną o dużym formacie na tablicy.

Tabela z punktacją

		1:0
		0:0
		0:1
		1:1

Po 5-6 rundach rozgrywki nauczyciel zadaje uczniom pytania „Jaki sposób postępowania jest najbardziej korzystny w tej grze?”, „Co zrobić, aby wygrywać?”. Najbardziej korzystną metodą działania w tej grze jest myślenie o wspólnym zwycięstwie, a nie tylko o swoim. Oznacza to wyciąganie zielonego flamastra. Jest to ryzykowane, bo gdy przeciwnik wybierze fioletowy kolor wówczas traci się punkt. Jednak, gdy osoba grająca dostrzeże, że współgracz ma tendencję do agresywnego grania, wówczas sama zacznie grać podobnie. Najmniej ryzykuje się i najwięcej punktów można uzyskać, gdy myśli się nie tylko o sobie. Wygrywanie oznacza myślenie o wspólnym sukcesie.

2. Zabawa „Serce dzwonu” lub „Lokomotywa”.

Uczniowie stoją w okręgu, bardzo blisko siebie. Wyciągają ręce przed siebie, tak aby były ułożone prostopadle do ich tułowia. Jedna osoba z klasy staje w środku okręgu, zamyka oczy i opada na ręce pozostałych uczniów. Wygląda to tak, jakby się odbijała od rozłożonych rąk³. Dzieci ostrożnie kołyszą koleżanką/kolegą. Po minucie następuje zamiana⁴.

Po zakończeniu uczniowie dzielą się uczuciami, jakie przeżywali, zarówno gdy byli w środku koła, jak i gdy stali w okręgu. Nauczyciel prosi uczniów, aby zastanowili się co było kluczem do wykonania tego ćwiczenia, np. „Co spowodowało, że odważyliście się zamknąć oczy i opaść na ręce kolegów? Co było wam do tego potrzebne?”. Może również sam skomentować ćwiczenie: *Do udanej współpracy niezbędne jest zaufanie obu stron współpracujących ze sobą. Zaufanie to wiara, że druga osoba chce dla nas dobrze, ma wobec nas uczciwe zamiary. Wyobraźcie sobie dwóch pilotów siedzących w szybowcu. Jeden musi ufać do drugiego, aby lot był udany i zakończony bezpiecznym lądowaniem. Jeżeli jeden nie będzie miał zaufania do drugiego wówczas każdy z nich będzie robił to co uważa za słuszne co może w rezultacie skończyć się wypadkiem samolotu⁵.*

Alternatywną propozycją jest zabawa „Lokomotywa”. Polega ona na tym, że uczniowie

3 Jeżeli klasa jest mała, można to ćwiczenie zrobić w jednym kręgu. Natomiast gdy klasa należy do licznych, wówczas lepiej podzielić ją na mniejsze grupy ok 10-15 osobowe, tak by średnica koła nie była za duża.

4 Liczba rund zależy od tego, ile mamy czasu. Ważne, aby nie zmuszać wszystkich uczniów do wykonania tego ćwiczenia. Natomiast jeżeli w klasie nikt nie chce zdobyć się na jego wykonanie, mamy wtedy wyraźny sygnał, że w grupie brakuje poczucia bezpieczeństwa.

5 Jeżeli nauczyciel uważa, że porównanie do szybowca jest zbyt odległe dla uczniów, można odwołać się np. do współpracy między członkami drużyny piłkarskiej.

tworzą trzyosobowe lokomotywy, trzymając się za ramiona. Pierwsza i ostatnia osoba mają zamknięte oczy, a środkowa – otwarte. Pełni ona rolę maszynisty. Maszynista wysyła sygnały pierwszej osobie, w którą stronę lokomotywa ma skręcić. Robi to, lekko pociągając bądź klepiąc ją w lewe lub prawe ramię. „Ogon lokomotywy zdaje się całkowicie na jej przednią część.

3. Ćwiczenie „Podróż na bezludną wyspę”.

Klasa zostaje podzielona na ośmioosobowe zespoły. Każdy z nich wybiera się na bezludną wyspę i powinien się dobrze do tej wyprawy przygotować. Ważne jest więc, aby młodzi podróżnicy zaplanowali sobie, co jest im potrzebne, czym dostaną się na bezludną wyspę, kto za co będzie odpowiedzialny, jak podróż będzie przebiegać. Każdy podróżnik musi mieć swój udział w przygotowaniach. Po ok 10-15 minutach grupy podróżnicze wybierają kapitanów, którzy zdają relacje z przygotowań. Istotą tego ćwiczenia jest pokazanie, że podczas wspólnej pracy w grupie ważny jest podział zadań i to, by każdy był w nią włączony.

4. Komiks o rywalizacyjnym Lolku i współpracującym Bolku.

W tym zadaniu uczniowie również pracują w zespołach, tym razem cztero- lub pięciociosobowych. Każdy zespół otrzymuje flamastry i dużą kartkę papieru A3 lub szary papier. Ich zadaniem jest dokończenie opowiadania nauczyciela w formie komiksu czyli narysowanie konsekwencji zachowania głównych bohaterów Bolka i Lolka.

Opowiadanie:

Bolek i Lolek to bracia, którzy chodzą do jednej klasy. Lolek to chłopiec, któremu najbardziej w świecie zależy na dobrych ocenach, osiągnięciach w konkursach i turniejach. Zawsze chce być na pierwszym miejscu, nie znosi, gdy jest ktoś, kto lepiej wypadł od niego. Gdy koledzy proszą go o wytłumaczenie jakiegoś zadania, to on tłumaczy się brakiem czasu, bo nie obchodzą go problemy innych. Na ogół to jego ręka jest w górze podczas lekcji, wyraża niezadowolenie gdy nauczycielka prosi o odpowiedź kogoś innego. Bolek, jego brat ma inne nastawienie do nauki. Też zależy mu na osiągnięciach, ma różne zainteresowania, ale cieszy się również gdy inni mają swoje sukcesy. Jest zadowolony z tego, że może przyczynić się do sukcesu kolegów, np. trenując z nimi grę w piłkę lub wyjaśniając trudny temat z matematyki. Narysujcie komiks o tym, do czego może doprowadzić zachowanie jednego i drugiego chłopca – obecnie i w dorosłości.

Po 10 minutach grupy przedstawiają pozostałym rezultaty swojej pracy. Nauczyciel podsumowuje: *Zachowanie Lolka może budzić niechęć, zazdrość pozostałych uczniów. Po pewnym czasie chłopiec prawdopodobnie straci sympatię kolegów. Gdy dorośnie, zacznie pracę zawodową, może szybko zrazić do siebie resztę współpracowników. W wielu miejscach pracy liczy się umiejętność współpracowania z innymi. Bolek natomiast jest przykładem osoby, która swoją postawą budzi sympatię i zaufanie kolegów. Taka osoba jak on, będzie umiała odnaleźć się w pracy zespołowej i zostanie cennym pracownikiem.*

III. A TERAZ RAZEM PRZYSTĄPMY DO PRACY!

Cele – Uczeń:

- potrafi wymienić cechy dobrej współpracy
- ma zaplanowane i przydzielone zadanie zmierzające do polepszenia współpracy w klasie.

Metody i formy pracy: praca w grupach, praca indywidualna, zabawa aktywizująca, krzyżówka.

Środki dydaktyczne: kartki A4, długopisy, krzyżówki.

Przebieg zajęć

1. Cechy dobrej współpracy:podsumowanie.

Nauczyciel raz jeszcze przypomina najważniejsze wnioski z płynące z zajęć. *Dużo czasu poświęciliśmy na przyglądanie się temu, czym jest współpraca, oraz co sprawia, że jest ona możliwa. Robiliśmy różne ćwiczenia i zabawy, które temu właśnie miały służyć. Wiecie już, że we współpracy ważne jest myślenie nie tylko o swoich korzyściach, ale o dobru innych. Wymaga to nieraz zrezygnowania ze swoich pomysłów lub pójścia na kompromis. Dobra współpraca to umiejętność dogrania się, dopasowania do tego, z kim współdziałamy. Podstawą współpracy jest zaufanie i wzajemne wspieranie się. Podział zadań w grupie gwarantuje, że zadanie zostanie wykonane szybko i sprawnie. Poza tym, gdy każdy z członków zespołu ma swoje zadanie do spełnienia to czuje się potrzebny i bardziej przykłada się do pracy.*

2. Współpraca w naszej klasie – godzina szczerości. Planowanie działań.

a) Lista. Uczniowie zastanawiają się indywidualnie, co warto zmienić w klasie, aby była lepsza współpraca między dziećmi. Potem odpowiedzi piszą na kartkach⁶, które przekazują nauczycielowi. Prowadzący odczytuje odpowiedzi i spisuje je na tablicy w formie listy.

b) Planowanie działań. Potem uczniowie w grupach 3-4osobowych zastanawiają się, co i jak można zmienić w klasie, by ulepszyć współpracę między sobą. Spisują swoje pomysły na małych karteczkach (każdy pomysł na oddzielnej karteczce). Następnie odczytują je na głos, Jeżeli propozycja zostaje zaakceptowana przez nauczyciela, to następuje podział zadań.

c) Podział zadań. Polega on na tym, że kolejne osoby zgłaszają się do podjęcia odpowiedzialności za dane zadanie. Może być też tak, że to inni zgłaszają konkretną osobę i jeśli ona się zgodzi, wówczas przyjmuje odpowiedzialność za dane zadanie. Podział zadań może nastąpić poprzez zgłoszenie kandydatów i głosowanie⁷. Najlepiej byłoby, gdyby kilka osób odpowiadało za jedno zadanie (np. za pilnowanie, aby każdy miał szansę wypowiedzieć się na lekcji lub za życzliwe zwracanie się do siebie bądź za pożyczanie przyborów szkolnych w sytuacjach awaryjnych). Zadania oraz imiona osób za nie odpowiedzialnych należy zapisać, powiesić w widocznym miejscu i co pewien czas sprawdzać z uczniami, jak zaplanowane działania zostają zrealizowane.

3. Ćwiczenie „Razem jest wspaniale”.

Uczniowie chodzą lub tańczą po klasie w rytm skocznej muzyki. W pewnym momencie następuje przerwa i nauczyciel wypowiada polecenie. Dotyczy ono tego, aby uczniowie zrobili coś razem np.

- dobierzcie się trójkami i pokonajcie trasę tylko na trzech nogach
- dobierzcie się dwójkami i zaśpiewajcie cichutko piosenkę
- dobierzcie się piątkami i zastanówcie się, co byście zrobili, gdyby nagle w wesołym miasteczku zniknęła cała wasza rodzina
- dobierzcie się ósemkami i zatańczcie kankana
- dobierzcie się czwórkami, zbudujcie wieżę z waszych zeszytów i piórników
- dobierzcie się szóstkami i pomyślcie, gdzie chcielibyście wyjechać razem na wakacje.

6 Zamiast spisywać na kartach, dzieci mogą mówić swoje pomysły na głos- to zależy od stopnia otwartości w klasie.

7 Nie zmuszamy nikogo to brania udziału w kandydowaniu ani podjęcia odpowiedzialności za działanie.

4. Krzyżówka.

Uczniowie mają za zadanie rozwiązać w czteroosobowych grupach logogryf i odczytać motto przewodnie zajęć zapisane w wyróżnionej kolumnie.

1. Inaczej szaleniec WARIAT
2. Gdy wzywamy pomocy to wysyłamy ... SOS
3. Do robienia zdjęć APARAT
4. Owad, który zjada ubrania MÓL
5. Chronią przed powodzią WAŁY
6. Aktorzy robią ją przed występem PRÓBA
7. Wykonuje się je gdy ubrania staną się brudne PRANIE
8. Służy do mierzenia ciężkości WAGA
9. Czeka ją na nie uczniowie i nauczyciele cały rok szkolny WAKACJE
10. Popularne imię żeńskie ANIA
11. Pszczoła to OWAD
12. Uczysz się w niej SZKOŁA
13. Potrawa na wigilijnym stole BARSZCZ
14. Ucieka przed kotem MYSZ
15. Maszyna do robienia soku SOKOWIRÓWKA
16. Mieszka w niej Baba Jaga CHATA
17. Roślina z kolcami KAKTUS
18. Służy do czerpania wody WIADRO
19. Czerwony owoc mylony z warzywem POMIDOR
20. Imię znanego strażaka z dobranocki SAM
21. Stawiany sławnym ludziom POMNIK
22. Ptak domowy lub mówi się, że „Ktoś jest głupi jak..” GEŚ
23. Rosną w nim kwiaty i drzewa OGRÓD
24. Powstaje po spaleniu drewna POPIÓŁ
25. Głośno krzyknąć do kogoś WOŁAĆ
26. Służy do gaszenia pożaru GAŚNICA
27. Przybrana matka MACOCHA
28. Przychodzi do dzieci w Boże Narodzenie MIKOŁAJ

